

ΜΙΡΑΝΤΑ ΞΑΦΑ οικονομολόγος στην Salomon Brothers

ΑΠΟΛΥΣΕΙΣ ΧΩΡΙΣ ΟΡΙΑ!...

ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΗ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ

Η Μιράντα Ξαφά είναι η Ελληνίδα με τη μεγαλύτερη επιρροή στους κύκλους των οικονομολόγων αναλυτών στο City του Λονδίνου. Η γνώμη της ακούγεται με προσοχή, όχι μόνον εν σχέσει με την Ελλάδα, αλλά και με δεκαπέντε ακόμη χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Λατινικής Αμερικής, με τις οποίες ασχολείται συστηματικά. Είναι από το 1993 ανώτερο στέλεχος της Salomon Brothers στο Λονδίνο, όπου ως currency strategist παρέχει μακροοικονομικές αναλύσεις για την υποστήριξη των επενδυτικών αποφάσεων της ισχυρής αμερικανικής τράπεζας επενδύσεων. Οι απόψεις και οι αναλύσεις της λοιπόν μπορεί να αξίζουν - ή να κοστίζουν - εκατομμύρια δολάρια, σε εβδομαδιαία βάση. Σπούδασε οικονομικά στο Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια των ΗΠΑ, από το οποίο πήρε και το διδακτορικό της δίπλωμα το 1979. Δίδαξε οικονομικά στο ίδιο πανεπιστήμιο όπως επίσης και στο Princeton University. Το 1980 αρχίζει την καριέρα της στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF), όπου ασχολείται αρχικά με τη Γαλλία και από το 1984 μέχρι το 1991 με τη Βολιβία και την Κόστα Ρίκα, στο πλαίσιο του Τμήματος Ανάπτυξης Πολιτικής του Ταμείου. Το 1986 εκπροσωπεί το τμήμα της και το ΔΝΤ στις διαπραγματεύσεις με την κυβέρνηση της Βολιβίας για την εκπόνηση ενός προγράμματος μείωσης του εξωτερικού χρέους σε συνδυασμό με την καταπολέμηση ενός πρωτοφανούς στα ιστορικά χρονικά υπερπληθωρισμού πρόγραμμα το οποίο στέφθηκε με επιτυχία και αναφέρεται από τότε ως παράδειγμα.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Κα Μιράντα Ξαφά, ξεκινήσατε την επαγγελματική σας καριέρα ως οικονομολόγος από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στην Ουάσινγκτον το 1980. Παραμείνατε στο Ταμείο (IMF) έντεκα ολόκληρα χρόνια. Θα ήθελα να αρχίσουμε τη συζήτησή μας με την εμπειρία που αποκομίσατε από εκεί.

Από το 1980 έως το 1985, δούλεψα στο ευρωπαϊκό τμήμα του ΔΝΤ. Ασχολήθηκα αρχικά με τη Γαλλία. Εκείνη την εποχή, συνέβαιναν μερικά πολύ ενδιαφέροντα πράγματα. Έρχονται ταυτόχρονα στην εξουσία σοσιαλιστικές κυβερνήσεις στην Ελλάδα και τη Γαλλία. Και οι δύο κυβερνήσεις αντιμετώπιζαν, αμέσως, πρόβλημα στο ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών. Και οι δύο όχι μόνον προώθησαν μία κενόσκιανη πολιτική τόνωσης της ζήτησης, αλλά επίσης υιοθέτησαν ταυτόχρονα και μέτρα που είχαν ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της προσφοράς. Μέσα από την μεγάλη και ξαφνική αύξηση των κατώτατων ημερομισθίων, που οδήγησαν σε θεαματική αύξηση του κόστους παραγωγής, τους ελέγχους τιμών και το γενικότερο αντιεπιχειρηματικό κλίμα, και οι δύο χώρες βρέθηκαν μπροστά σε φαινόμενα συρρίκνωσης της προσφοράς και μεγάλης αύξησης της ζήτησης. Η άμεση συνέπεια ήταν η ανάπτυξη ισχυρών πληθωριστικών πιέσεων, που βρήκαν διέξοδο στην κρίση του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών. Το ΔΝΤ είχε προειδοποιήσει ότι αυτή η πολιτική ήταν αδιέξοδη. Τελικά, η Γαλλία ακολούθησε χωρίς την ορθή κατεύθυνση, το 1983. Η Ελλάδα όχι.

Η Ελλάδα είναι ειδικευμένη στον ετεροχρονισμό...

Η Ελλάδα άλλαξε κατεύθυνση το 1985 με το σταθεροποιητικό πρόγραμμα Σημίτη.

Πιστεύετε ότι ήταν ένα επιτυχημένο πρόγραμμα;

Ήταν σχετικά επιτυχημένο για όσο χρόνο διήρκεσε. Και δεν κράτησε πολύ.

Μου κάνει εντύπωση η θετική εκτίμησή σας για το πρόγραμμα Σημίτη του 1985. Ήταν μία πολιτική νεοκευενσιανής κατευθύνσεως, της οποίας βασικός εμπνευστής ήταν ο καθηγητής Γ. Σπράος, με το οποίον λογικά θα έπρεπε να διαφωνείτε. Άλλωστε, και η σταθεροποιητική πολιτική, που και εσείς υποστηρίζατε ως οικονομικός σύμβουλος του πρωθυπουργού, επί κυβερνήσεων Μητσούτση, κατά τη διετία 1991-93, ήταν αρκετά διαφορετική.

Το πρόγραμμα Σημίτη του 1985-86 στηρίχθηκε σε τρεις βασικούς άξονες: Πρώτος άξονας ήταν το πάγωμα των μισθών, όχι μόνο στον

δημόσιο, αλλά και στον ιδιωτικό τομέα. Οι κυβερνήσεις Μητσούτση δεν μπορούσαν να επαναλάβουν αυτή την πολιτική, γιατί από το 1990 άρχισε να εφαρμόζεται ο νόμος «περί συλλογικών διαπραγματεύσεων εργοδοτών και εργαζομένων». Το κράτος δεν μπορούσε να επέμβει σ' αυτή τη διαδικασία.

Δεύτερος άξονας του προγράμματος Σημίτη ήταν η υποτίμηση της δραχμής, που βελτίωσε προσωρινά την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Και, τρίτος, και ίσως ο πιο σημαντικός, άξονας ήταν το «μάννα εξ ουρανού», που «ερρίφθη» από τη ραγδαία πτώση των τιμών του πετρελαίου, διεθνώς. Αυτό το «μπόνους» δεν δόθηκε στους καταναλωτές, αλλά παρέμεινε στα ταμεία του κράτους προς ενίσχυση των δημοσίων εσόδων. Το σταθεροποιητικό πρόγραμμα Σημίτη είχε όμως μία πολύ κρίσιμη αδυναμία. Δεν περιελάμβανε καμιά πρόβλεψη για διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία και τη μείωση του ρόλου του κράτους σ' αυτήν. Με αυτήν την έννοια, είχε προσωρινή επιτυχία. Ακόμη και αν δεν ανατρεπόταν, θα αποτύγχανε στη συνέχεια. Είναι λογικά ικανοποιητική η απάντησή μου;

Περίπου. Θα εξαρτηθεί από τη συνέχεια της συζήτησής μας. Κάποια στιγμή, εγκαταλείπετε την ενασχόληση με τις ευρωπαϊκές χώρες και ασχολείστε, στο πλαίσιο του ΔΝΤ, με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Πότε, ακριβώς;

Το 1985 πηγαίνω στο τμήμα Policy Development & Review του Ταμείου. Είναι η καρδιά του ΔΝΤ, που έχει ως αποστολή την υιοθέτηση ομοιόμορφων κανόνων δανεισμού στις δανειζόμενες χώρες και την παρακολούθηση της εφαρμογής των προσυμφωνημένων υποχρεώσεων για την ταυτόχρονη προώθηση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων από αυτές. (Conditionality).

Πώς λειτουργεί το ΔΝΤ;

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είναι ο τραπέζιτης της ύστατης στιγμής (leader of last resort) για τις χώρες που αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα στις εξωτερικές πληρωμές ή την διεθνή αξία του νομίσματός τους. Δανείζει υπό όρους, επί των οποίων συμφωνούν από κοινού το Ταμείο με τις κυβερνήσεις που απευθύνονται σ' αυτό. Συνήθως, δίνει βραχυπρόθε-

σμα δάνεια διάρκειας 1-1½ χρόνου με τρίμηνη εκταμίευση των δόσεων, ενώ τα τελευταία χρόνια αναπτύχθηκε η πρακτική μεσοπρόθεσμων τριετών δανείων (EFF Extended Fund Facility), που συνοδεύονται από δέσμευση γενικότερων διαρθρωτικών αλλαγών των δανειζόμενων χωρών απέναντι στο ΔΝΤ.

Στο οποίο Ταμείο, σε αντίθεση με ό,τι πιστεύεται στην Ελλάδα, δεν έχουν απευθυνθεί μόνον τριτοκοσμικές χώρες, αλλά και κάποιες ευρωπαϊκές.

Ναι, τη δεκαετία του '70, ζήτησαν τη συνδρομή του Ταμείου η Βρετανία και η Ιταλία.

Η Ελλάδα και η Γαλλία, που προαναφέραμε, πώς την γλίτωσαν, στις αρχές της δεκαετίας του '80;

Γιατί, εν τω μεταξύ, η ΕΟΚ δυνάμωσε τον εσωτερικό μηχανισμό χρηματοδοτικής συνδρομής (balance of payments facility) από τον οποίο, επωφελήθηκαν και οι δύο χώρες (σ.σ.: Η Ελλάδα αξιο-

ποίησε δύο φορές αυτόν τον μηχανισμό, το 1985 και το 1991). Οι όροι της ΕΟΚ ήταν λιγότερο αυστηροί από αυτούς του ΔΝΤ. Αυτό το γεγονός είχε αρκετές αρνητικές πλευρές γι' αυτές τις χώρες.

Εγώ θα έλεγα ότι την «γλίτώσαμε», ως χώρα, φθηνά.

Διαφωνώ με αυτή τη λογική. Γιατί ουσιαστικά αναστείλαμε ως χώρα τα προβλήματα κατά μία δεκαετία. Και πάλι όμως δεν αποφύγαμε τον κίνδυνο χρεοκοπίας. Το 1989, με τις απανωτές εκλογές, είχαμε φθάσει σ' ένα πολύ επικίνδυνο σημείο με χαμηλά συναλλαγματικά αποθέματα και αυξανόμενες υποχρεώσεις στο εξωτερικό. Η οικονομική κυβέρνηση του καθηγητή Ζολώτα «πάγωσε» την κατάσταση και απεφεύχθη προ στιγμήν το μοιραίο. Αλλά η κατάσταση παρέμεινε εξαιρετικά εύθραυστη. Είναι κάτι που δεν πρέπει να ξανα συμβεί. Και οι λόγοι είναι απλοί. Γιατί μία από τις βασικές αιτίες ήταν ότι τη δεκαετία του '80 σπαταλήθηκε όχι μόνον το δάνειο της ΕΟΚ για την ενίσχυση του ισοζυγίου πληρωμών, αλλά και το σύνολο σχεδόν των κονδυλίων από τα διάφορα ταμεία της Κοινότητας. Σπαταλήθηκαν αντιπαραγωγικά, όπως είναι προφανές, από το γεγονός ότι το δημόσιο χρέος τριπλασιάστηκε σε σχέση με την παραγωγή. Άρα, ο σχετικά εύκολος δανεισμός της Ελλάδας κάτω από την ομπρέλα της ΕΟΚ επιβράδυνε και δεν επιτάχυνε την αναγκαία προσαρμογή της ελ-

Η δραχμή είναι η πιο αποδοτική επένδυση στην Ευρώπη

Ληνικής οικονομίας. Εάν υπάρχει κάτι που έμαθα από την ενδεκαετή θητεία μου στο ΔΝΤ, είναι με λίγα λόγια το εξής: «Adjustment starts at home». (Άρχισε μόνος σου να τακτοποιείς το σπίτι σου). Κανείς άλλος δεν μπορεί να σε βοηθήσει να το κάνεις, εάν δεν προσπαθήσεις ο ίδιος. Οσοδήποτε και αν δανειζόμαστε ως κράτος, με όσοδήποτε κόστος, δεν θα κατορθώσουμε τίποτε εάν δεν προχωρήσουμε οι ίδιοι σε ρήξη με τους αναχρονισμούς μας.

Θα μπορούσε κάποιος να συμφωνήσει μαζί σας, και την ίδια στιγμή να θεωρεί παρ' όλα αυτά θετικό το γεγονός ότι κερδήθηκε χρόνος και απεράτη ό,τι χειρότερο μπορεί να συμβεί σε μια χώρα του σημερινού διεθνοποιημένου κόσμου. Η υποψία κινδύνου στάσης των εξωτερικών πληρωμών.

Το μόνο που λέω είναι ότι θα έπρεπε να είχαμε αξιοποιήσει ουσιαστικά αυτήν την αναπνοή που μας έδωσε η ΕΟΚ. Κάνοντας γρήγορα τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις.

Το 1993, ως σύμβουλος του τότε πρωθυπουργού Κων. Μητσοτάκη, συνυπογράψατε το πρώτο Πρόγραμμα Σύγκλισης που ήταν άκρως αισιόδοξο. Προέβλεπε, μεταξύ άλλων, ρυθμούς πληθωρισμού της τάξης του 4,5% για το 1996, δημόσιο έλλειμμα κάτω από το 2% του ΑΕΠ, πτωτικό δημόσιο χρέος και θεματικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Γιατί δεν υλοποιήθηκαν αυτές οι προβλέψεις;

Το πρόγραμμα αυτό θα μπορούσε να είχε νόημα μόνον στο μέτρο που εφαρμοζόταν ο βασικός πυρήνας της πολιτικής που το υποστήριζε. Δηλαδή, οι εκτειραμένες ιδιωτικοποιήσεις, η μείωση του κράτους και η αναζωογόνηση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Αυτά σπρίζονταν στην προσδοκία επανάληψης του ελληνικού αναπτυξιακού «θαύματος» κατά τις δεκαετίες '50 και '60, όταν η Ελλάδα είχε πολύ καλύτερες επιδόσεις απ' όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ. Στην αρχή, φάνηκε ότι υπήρχαν ευνοϊκές προϋποθέσεις για την εφαρμογή ενός τέτοιου ριζοσπαστικού προγράμματος. Π.χ. πολλές ξένες εταιρείες τηλεπικοινωνιών, όπως η ΑΤΤ και η ιαπωνική ΝΤΤ, έδειξαν ξεχωριστό ενδιαφέρον για την ιδιωτικοποίηση του ΟΤΕ. Στη συνέχεια, πολλαπλασιάστηκαν τα εμπόδια και οι εσωτερικές αντιδράσεις.

Μερικές μάλιστα από τις ισχυρότερες αντιδράσεις προέρχονταν από το εσωτερικό της ίδιας της Νέας Δημοκρατίας και τα συνδικαλιστικά στελέχη της στις ΔΕΚΟ.

Ναι, αυτό είναι αλήθεια.

Γενικότερα, πάντως, ο κόσμος δεν επιβεβαίωσε, δεν υποστήριξε αυτή την πολιτική, κι αυτό φάνηκε καθαρά στις εκλογές του Οκτωβρίου 1993. Ακόμη και μια τυπικά σωστή οικονομική πολιτική αποτυγχάνει όταν δεν έχει την κατάλληλη κοινωνική στήριξη. Δεν σας προβληματίζει αυτό το γεγονός;

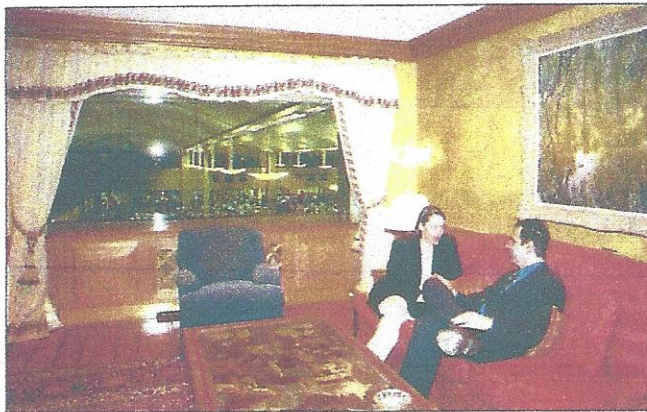
Με έχει προβληματίσει επανειλημμένως.

Μια ενδιαφέρουσα εξήγηση έχει δώσει ο Τρύφων Κολλινίνας, που ανέλυσε σε άρθρο του την αδράνεια του status quo, στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας.

Αυτές είναι θεωρητικές εξηγήσεις εκ των υστέρων.

Κάποιος που θέλει να κυβερνήσει με επιτυχία μια χώρα οφείλει να γνωρίζει εκ των προτέρων τις κοινωνικές συνθήκες εφαρμογής της πολιτικής του. Λάθη δεν έκανε η τότε κυβέρνηση της Ν.Δ.;

Έκανε, και μάλιστα αρκετά. Κατ' αρχήν, η τότε πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων ήταν μια επικοινωνιακή αποτυχία.

Η Μιράντα Ξαφά στο γραφείο της με τον Περικλή Βασιλόπουλο και φόντο το ντίλινγκ - ρουμ της εταιρείας της

Μόνος;

Όχι. Δεν πάρθηκαν επίσης τα αναγκαία μέτρα για την εξισορρόπηση των απολαύσεων που θα είχαν τα τμήματα του πληθυσμού, τα οποία βρίσκονταν στην πλευρά των «χαμένων» από την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων. Δεν έχω καμιά αμφιβολία περί του ότι οι μεταρρυθμίσεις που προτείναμε ήσαν - και είναι ακόμη - προς όφελος των γενικών συμφερόντων της χώρας. Όμως σε κάθε μεταρρύθμιση και αλλαγή υπάρχουν χαμένοι και κερδισμένοι. Για να προχωρήσει λοιπόν οραλά η μεταρρυθμιστική προσπάθεια, επιβάλλεται η αντιστάθμιση των απολαύσεων και η σχετική αποζημίωση των χαμένων. Έγιναν τότε μερικές προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση, αλλά φαίνεται ότι ήσαν ελλιπείς.

Όπως;

Όπως η πρόβλεψη να δοθούν μετοχές του υπό ιδιωτικοποίηση ΟΤΕ στους εργαζόμενους του Οργανισμού σε εξαιρετικά προνομημακές τιμές. Αυτό το μέτρο δεν θεωρήθηκε αρκετό απ' όλους τους «διγόμενους» από την ιδιωτικοποίηση.

Αυτό που εσείς αναφέρετε τώρα ως αυτοκριτική, σας υπενθυμίζω ότι ήταν τότε η βασική κριτική κάποιων στελεχών της Νέας Δημοκρατίας, και ιδίως του κ. Μ. Έβερετ.

Η κριτική που γινόταν τότε ήταν ενταγμένη στη λογική του «πολιτικού κόστους» και όχι στην οπτική της πιο αποδοτικής διεκπεραίωσης των μεταρρυθμίσεων. Υπάρχουν τμήματα της λεγόμενης συντηρητικής παράταξης

που έχουν ως κύριο μέλημα την ελαχιστοποίηση των απωλειών σε τμήματα. Είναι κάτι το εντελώς διαφορετικό από αυτά που σας ανέφερα προηγουμένως.

Ποια ήταν η βασική σας διαφορά με αυτούς τους κύκλους;

Πρότειναν μια πολιτική μικρών βημάτων και μια υπερβολικά αργή διαδικασία προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας στις νέες συνθήκες της διεθνοποιημένης οικονομίας. Η βασική μου ένσταση απέναντι σε τέτοιου είδους απόψεις είναι η εξής: Όταν έχεις ένα δημόσιο χρέος που ξεπερνά το 100% του ΑΕΠ δεν έχεις την πολυτέλεια να περιμένεις δέκα χρόνια για να ολοκληρωθούν οι αργές και σταδιακές προσαρμογές. Πρέπει να τρέχεις. Αντιθέτως, σε μια τέτοια κατάσταση, οφείλεις γρήγορα να δημιουργήσεις έναν «ενάρετο κύκλο», που θα εκκινεί από μείωση του χρέους με έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις, η οποία θα διευκολύνει την πώση των επιτοκίων, πράγμα που θα έχει γενικότερες ευεργετικές επιδράσεις στην οικονομία.

Εάν υποθέσουμε ότι βρισκόμαστε σήμερα στο 1991, αλλά εσείς είχατε το προτέρημα της γνώσης του χρόνου που έφυγε, θα προτείνατε πάλι στον κ. Μητσοτάκη την ίδια πολιτική;

Θα πρότεινα τον ίδιο περιεχόμενο

πολιτικής σε συνδυασμό με μια καλύτερη επικοινωνιακή τακτική και την αντιστάθμιση των απολαύσεων που σας προανέφερα.

Έχετε καταλάβει ότι αυτή είναι περίπου η σημερινή πολιτική Σημίτη - Παπαντωνίου;

Ναι, περίπου αυτή είναι η πολιτική τους. Αν και δεν νομίζω ότι ο ρυθμός εφαρμογής της σημερινής σταθεροποιητικής πολιτικής είναι ικανοποιητικός, και πολύ λιγότερο ο ρυθμός ιδιωτικοποιήσεων.

Είναι λοιπόν αυτός ο λόγος που, το τελευταίο διάστημα στις αναλύσεις των δελτίων της Salomon Brothers, έχετε αμβλύνει την κριτική σας;

Υπάρχει κάποια βελτίωση πολλών μακροοικονομικών μεγεθών, όπως και κάποια βελτίωση της διαδικασίας προσαρμογής. Όμως, τα σημαντικότερα προβλήματα, διαρθρωτικού χαρακτήρα, της ελληνικής οικονομίας παραμένουν ακόμη άλυτα. Οι κρατικές επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών που ελέγχονται από το κράτος, παραμένουν κρατικές. Έχοντας χάσει την επαφή με τον πελάτη και την έννοια του ανταγωνιστικού κόστους, οι κρατικές επιχειρήσεις απομυζούν τα χρήματα των φορολογουμένων χωρίς ελπίδα εξυγίανσης. Οι ελάχιστες κρατικές επιχειρήσεις, που παρουσιάζουν κέρδη (π.χ. ΟΤΕ, ΔΕΗ, ΕΛΔΑ), δείχνουν αυτά τα κέρδη αποκλειστικά και μόνον επειδή τυγχάνουν μονοπωλιακών προνομίων.

Ας υποθέσουμε ότι σας τηλεφωνούσε ο κ. Σημίτης ή ο κ. Παπαντωνίου για να σας ζητήσει τη γνώμη σας. Είναι μάλλον απίθανο, αλλά θα ήθελα να ξέρω ποια μέτρα θα προτείνατε για άμεση εφαρμογή. Ας ξεκινήσουμε από τη «σκληρή δραχμή». Να διατηρηθεί ή όχι;

Να διατηρηθεί. Γιατί χάρη σ' αυτήν την πολιτική έχει μειωθεί ο πληθωρισμός από το 1990 και μετά.

Και τι θα γίνει με την πτώση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών εξαγωγών και τα 4 και πλέον δισεκατομμύρια δολάρια του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών το 1996;

Μα, η πτώση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων δεν οφείλεται κυρίως στη σκληρή δραχμή, αλλά στη συγκριτικά μεγάλη άνοδο του ανά μονάδα κόστους εργασίας, ιδίως μετά το 1993.

Γιατί μετά το 1993, πρώτον. Και δεύτερον, αν κατάλαβα καλά, ισχυρίζεστε ότι η περιφερειακή εισοδηματική λιτότητα που καταγγέλλουν τα συνδικάτα δεν είναι πραγματικά λιτότητα από την άποψη της ανταγωνιστικότητας.

Εάν πάρουμε την περίοδο 1990-93, και κοιτάξουμε την πραγματική ισοτιμία της δραχμής σε σχέση με τα υπόλοιπα νομίσματα, τότε θα δούμε ότι η δραχμή ανετιμάτο (σ.σ.: δηλαδή, γινόταν πιο «σκληρή»), αναφορικά προς τη διαφορά πληθωρισμών, αλλά υπετιμάτο αναφορικά προς το κατά μονάδα κόστος εργασίας. Δηλαδή, είχαμε μικρότερη αύξηση του κόστους εργασίας από τους ανταγωνιστές μας, εκφρασμένη σε κοινό νόμισμα. Στην περίοδο όμως 1993-96, η δραχμή ανατιμάται βάσει των δύο κριτηρίων (διαφορικού πληθωρισμού και συγκριτικού κόστους εργασίας). Γι' αυτό βλέπουμε και την πρόσφατη χειρότερηση στο ισοζύγιο πληρωμών.

Άρα, λέτε ότι η δραχμή έχει υπερτιμηθεί διπλά από το 1993 και έκτοτε.

Όταν χρησιμοποιείς το νόμισμα ως εργαλείο αντιπληθωρισμού, εξ ορισμού κάνεις μία υπερτίμηση δεδομένου ότι η διολίσθηση που πραγματοποιείς δεν καλύπτει τη διαφορά πληθωρισμών με τις ανταγωνιστικές χώρες. Το κρίσιμο θέμα όμως βρίσκεται αλλού. Πώς εξισορροπείς αυτή την υπερτίμηση για να μην τιμωρήσεις την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών σου; Την περίοδο 1990-93, οι μισθοί μειώθηκαν σε πραγματικούς όρους και έτσι δεν υπήρξε τελικά μείωση ανταγωνιστικότητας. Για να γίνει πιο κατανοητό αυτό που λέω, ας πάρουμε τη σχέση δραχμής και γερμανικού μάρκου. Το 1996, η δραχμή ανατιμήθηκε σε σχέση με το μάρκο κατά 5%. Η Γερμανία είχε την ίδια χρονιά πληθωρισμό 1,4% και μισθολογικές αυξήσεις μόλις 2,4%. Η Ελλάδα είχε πληθωρισμό περίπου 7% και διψήφιες μισθολογικές αυξήσεις, και στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

Για να μην υπάρξει ραγδαία μείωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων στη γερμανική αγορά και αλλού, οι μισθολογικές αυξήσεις στην Ελλάδα πρέπει να κινηθούν σε ευρωπαϊκά επίπεδα.

Πιστεύετε ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια εθελοντική ή αναγκαστική διόρθωση της ισοτιμίας της δραχμής;

Εάν συνεχισθούν τα ίδια δεδομένα, ασφαλώς και θα υπάρξει πρόβλημα. Ασφαλώς και θα χρειαστεί κάποια διόρθωση στο μέλλον, ιδίως εάν τεθεί θέμα συμμετοχής στο ERM-II μετά το 1999.

Οι διεθνείς αγορές χρήματος δεν φαίνεται όμως να έχουν παρόμοια άποψη. Η δραχμή πάει μια χαρά και η Moody's μαζί με την S&P αναβαθμίζουν συνεχώς την κατάταξη της Ελλάδας στην κλίμακα της δανειοληπτικής αξιοπιστίας. Πώς το εξηγείτε;

Το πρόβλημα δεν είναι άμεσο ούτε επιτακτικό. Μπορεί να γίνει. Προς το παρόν, η δραχμή και οι δραχμικές επενδύσεις παραμένουν εξαιρετικά ελκυστικές για τους ξένους επενδυτές. Με σταθερή σχεδόν ισοτιμία και επιτόκια 10%, η δραχμή παραμένει η πιο αποδοτική επένδυση στην Ευρώπη. Εάν πάρουμε την Ιταλία, τη χώρα με τα πλησιέστερα επιτόκια, βλέπουμε ότι προσφέρει 7%, ενώ η Πορτογαλία και η Ισπανία δίνουν 6% με πτωχική τάση.

Γι' αυτό άλλωστε και η δραχμή έχει γίνει το «καϊ-δεμένο παιδί» των μεγάλων τραπεζών. Αφού κερδίζουν, γιατί να επιδιώξουν διόρθωση της ισοτιμίας. Έτσι δεν είναι;

Οι μεγάλες τράπεζες κερδίζουν βεβαίως από τις δραχμικές τους τοποθετήσεις. Αλλά κερδίζει και η Ελλάδα. Συσσωρεύει συναλλαγματικά αποθέματα, κερδίζει σταθερότητα και διεθνή αξιοπιστία, και κυρίως χρόνο για να πραγματοποιήσει σε περιβάλλον ηρεμίας τις αναγκαίες διαρθρωτικές αλλαγές.

Τι είδους λοιπόν διαρθρωτικές αλλαγές θα προτείνατε στον Έλληνα πρωθυπουργό;

Θα πρότεινα ριζικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας. Πρέπει επειγόντως να αυξήσουμε την παραγωγικότητα και να μειώσουμε το κόστος παραγωγής των ελληνικών προϊόντων. Έτσι, ακόμη και αν ο πληθωρισμός παραμένει λίγο υψηλότερος, η παραγωγικότητα θα καλύπτει τη διαφορά.

Συγκεκριμένα;

Θα πρότεινα κατάργηση του ανώτερου επιτρεπόμενου ορίου απολύσεων (σ.σ.: 2% του προσωπικού), μείωση των αποζημιώσεων για απολύσεις και ελαστικοποίηση της εφαρμογής του βασικού κατώτερου μισθού από τις ζημιωγόνες επιχειρήσεις. Όσον αφορά το πρώτο, μπορεί να φαίνεται παράδοξο, αλλά η ελευθερία στις απολύσεις φέρνει μαζί της την αύξηση των προσλήψεων. Όταν ο επιχειρηματίας γνωρίζει ότι μπορεί να απολύσει χωρίς περιορισμούς στο μέτρο που η οικονομική συγκυρία το επιβάλλει, προσλαμβάνει επίσης πιο εύκολα. Δεν είναι τυχαίο που η Βρετανία έχει τη χαμηλότερη ανεργία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όσον αφορά το δεύτερο, δεν είναι προφανές γιατί να μην μπο-

ρεί μία επιχείρηση που έχει προσωρινά οικονομικά προβλήματα να διαπραγματευθεί με τους εργαζόμενους μία ιδιαίτερη συμφωνία εξαιρούμενη από το ανελαστικό σύστημα των συλλογικών διαπραγματεύσεων σε τρεις βαθμίδες. Είναι και αυτός ένας τρόπος αποτροπής μιας νέας γενιάς προβληματικών επιχειρήσεων. Την απελευθέρωση της αγοράς εργασίας πρέπει να συνοδεύσει η συστηματική προώθηση των νέων μορφών ευέλικτης και μερικής απασχόλησης που θα συντείνει εκτός των άλλων και στη μείωση της ανεργίας.

Ο κ. Σημίτης ανέφερε προσφάτως ότι θα πρέπει να διαμορφωθεί ένας νέος τύπος εργαζόμενου με χαρακτηριστικά την πολλαπλή μερική απασχόληση, την υψηλή εκπαιδευτική προσαρμοστικότητα και με αυξανόμενη ευθύνη στα θέματα της επαγγελματικής του ανέλιξης και ασφάλισης. Συμφωνείτε με αυτή τη λογική;

Απολύτως. Δεν υπάρχει σύγχρονος πολιτικός, αριστερός ή δεξιός, που να μην έχει τονίσει μία παρόμοια προοπτική. Το Μεξικό, η Πολωνία και η Ουγγαρία προχωρούν σε ιδιωτικοποίηση της κοινωνικής ασφάλισης. Είναι η πραγματικότητα της νέας παγκοσμιοποιημένης και τεχνολογικά ευέλικτης οικονομίας, που το επιβάλλει. Όλα τα παραπάνω βεβαίως έχουν νόημα στο μέτρο που προωθείται και στην Ελλάδα το στοιχειώδες, που έχει γίνει πλέον ρουτίνα στις ευρωπαϊκές χώρες. Η

μείωση του κράτους διαμέσου των ιδιωτικοποιήσεων με την ταυτόχρονη απελευθέρωση των αγορών.

Πόσο σας βοήθησε η εμπειρία σας με λατινοαμερικανικές χώρες, όπως το Μεξικό, η Βολιβία και η Κόστα Ρίκα, στην κατανόηση της ελληνικής πραγματικότητας;

Οι συνθήκες διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Όμως, οι κανόνες της οικονομίας είναι σαν τους νόμους της φυσικής. Έχουν μια ξεχωριστή οικουμενικότητα και γενική ισχύ.

Θα γυρίζατε σύντομα στην Ελλάδα;

Αγαπώ την Ελλάδα, αλλά δεν την θεωρώ ενδιαφέρουσα χώρα. Είναι μια χώρα που ομφαλοσκοπεί και θεωρεί ότι, οτιδήποτε συμβαίνει, οφείλεται σε ξένο δακτύλο και στις ευθύνες των άλλων.

Τότε γιατί ζήσατε και δουλέψατε σ' αυτήν, τη διετία 1991-93;

Έζησα στην Ελλάδα γιατί πίστευα ότι κάτι μπορούσε να αλλάξει, κι εγώ μπορούσα να συνεισφέρω σ' αυτό.

Τέλος πάντων, πιστεύετε ότι υπάρχει κάποια ελπίδα να γίνει και η Ελλάδα μέρος της ONE με το «Εύρω» του 2001;

Πιστεύω πως ναι. Υπάρχει ελπίδα, αλλά χρειάζεται δουλειά, πολλή δουλειά, και θάρρος. □

Κανείς δεν θα σε βοηθήσει να τακτοποιήσεις το σπίτι σου, εάν δεν το κάνεις ο ίδιος